Samling af Afgørelser

DOMSTOLENS DOM (Anden Afdeling)

20. september 2017*

»Præjudiciel forelæggelse – forbrugerbeskyttelse – direktiv 93/13/EØF – urimelige kontraktvilkår i forbrugeraftaler – artikel 3, stk. 1, og artikel 4, stk. 2 – vurdering af, om kontraktvilkårene er urimelige – aftale om kredit optaget i udenlandsk valuta – valutakursrisikoen bæres alene af forbrugeren – betydelig skævhed i parternes rettigheder og forpligtelser ifølge aftalen – tidspunktet for bedømmelsen af skævheden – rækkevidden af begrebet vilkår, der er »udarbejdet på en klar og forståelig måde« – omfang og niveau af de oplysninger, som banken skal give«

I sag C-186/16,

angående en anmodning om præjudiciel afgørelse i henhold til artikel 267 TEUF, indgivet af Curtea de Apel Oradea (appeldomstol i Oradea, Rumænien) ved afgørelse af 3. marts 2016, indgået til Domstolen den 1. april 2016, i sagen

Ruxandra Paula Andriciuc m.fl.

mod

Banca Românească SA

har

DOMSTOLEN (Anden Afdeling),

sammensat af afdelingsformanden, M. Ilešič, og dommerne A. Prechal (refererende dommer), A. Rosas, C. Toader og E. Jarašiūnas,

generaladvokat: N. Wahl

justitssekretær: fuldmægtig L. Carrasco Marco,

på grundlag af den skriftlige forhandling og efter retsmødet den 9. februar 2017,

efter at der er afgivet indlæg af:

– Ruxandra Paula Andriciuc m.fl. ved avocați G. Piperea, A. Dimitriu, L. Hagiu og C. Șuhan,

– Banca Românească SA ved avocați R. Radu Tureac, V. Rădoi og D. Nedea,

– den rumænske regering ved R.-H. Radu, L. Lițu, M. Chicu og E. Gane, som befuldmægtigede,

– den polske regering ved B. Majczyna, som befuldmægtiget,

* Processprog: rumænsk.

– Europa-Kommissionen ved C. Gheorghiu, G. Goddin og D. Roussanov, som befuldmægtigede,

og efter at generaladvokaten har fremsat forslag til afgørelse i retsmødet den 27. april 2017,

afsagt følgende

Dom

1 Anmodningen om præjudiciel afgørelse vedrører fortolkningen af artikel 3, stk. 1, og artikel 4, stk. 2, i Rådets direktiv 93/13/EØF af 5. april 1993 om urimelige kontraktvilkår i forbrugeraftaler (EFT 1993, L 95, s. 29).

2 Denne anmodning er blevet indgivet i forbindelse med en sag mellem på den ene side Ruxandra Paula Andriciuc og 68 andre personer og på den anden side Banca Românească SA (herefter »banken«) vedrørende angiveligt urimelige vilkår i kreditaftaler, der bl.a. fastsætter, at lånene skal tilbagebetales i samme udenlandske valuta som den, hvori de blev udstedt.

Retsforskrifter

EU-retten

3 Artikel 1 i direktiv 93/13 bestemmer:

»1. Formålet med dette direktiv er indbyrdes tilnærmelse af medlemsstaternes love og administrative bestemmelser om urimelige kontraktvilkår i aftaler, der indgås mellem erhvervsdrivende og forbrugere.

2. Kontraktvilkår, som afspejler love eller bindende administrative bestemmelser samt bestemmelser eller principper i internationale konventioner, som medlemsstaterne eller Fællesskabet er part[er] i, bl.a. på transportområdet, er ikke underlagt dette direktivs bestemmelser.«

4 Direktivets artikel 3, stk. 1, har følgende ordlyd:

»1. Et kontraktvilkår, der ikke har været genstand for individuel forhandling, anses for urimeligt, hvis det til trods for kravene om god tro bevirker en betydelig skævhed i parternes rettigheder og forpligtelser ifølge aftalen til skade for forbrugeren.«

5 Det nævnte direktivs artikel 4 er affattet som følger:

»1. Det vurderes, om et kontraktvilkår er urimeligt, under hensyn til, hvilken type varer eller tjenesteydelser aftalen omfatter, og ved på tidspunktet for aftalens indgåelse at tage hensyn til alle omstændighederne i forbindelse med dens indgåelse samt til alle andre vilkår i aftalen eller i en anden aftale, som hænger sammen med denne, jf. dog artikel 7.

2. Vurderingen af, om kontraktvilkårene er urimelige, omfatter hverken definitionen af aftalens hovedgenstand eller overensstemmelsen mellem pris og varer eller mellem tjenesteydelser og betalingen herfor, for så vidt disse vilkår er affattet klart og forståeligt.«

6 Samme direktivs artikel 5 bestemmer:

»I de aftaler, hvor alle eller nogle af de vilkår, der tilbydes forbrugeren, er i skriftlig form, skal disse vilkår altid være udarbejdet på en klar og forståelig måde. […]«

Rumænsk ret

7 Artikel 1578 i Cod Civil (den civile lovbog) i den affattelse, der var gældende på datoen for indgåelse af de i hovedsagen omhandlede aftaler, fastsætter:

»Den forpligtelse, som følger af et lån, begrænser sig altid til det beløb, der fremgår af aftalen.

Hvis valutakurserne stiger eller falder inden betalingsfristens udløb, skal debitoren tilbagebetale lånebeløbet og har kun pligt til at tilbagebetale det i den valuta, som anvendes på tidspunktet for betaling.«

Tvisten i hovedsagen og de præjudicielle spørgsmål

8 Det fremgår af forelæggelsesafgørelsen, at sagsøgerne i hovedsagen, som i 2007 og 2008 fik deres løn udbetalt i rumænske lei (RON), i denne periode indgik kreditaftaler med banken udarbejdet i schweizerfranc (CHF) med henblik på erhvervelse af ejendomme, refinansiering af andre kreditter eller med henblik på at opfylde personlige behov.

9 I henhold til artikel 1, stk. 2, i hver af disse kontrakter var sagsøgerne i hovedsagen forpligtet til at tilbagebetale de månedlige afdrag på kreditten i samme valuta som den, der var indgået aftale om, dvs. schweizerfranc, med den konsekvens, at de skulle bære hele valutarisikoen, hvilket indebar en stigning i de månedlige afdrag, såfremt vekselkursen for rumænske lei faldt i forhold til schweizerfrancen. Endvidere indeholdt disse aftaler henholdsvis i artikel 9, stk. 1, og artikel 10, stk. 3, nr. 9, to vilkår, der, når de månedlige afdrag forfaldt, eller hvis låntageren ikke levede op til sine forpligtelser i henhold til de nævnte aftaler, gav banken tilladelse til at debitere låntagerens konto, og om nødvendigt foretage enhver konvertering af de tilgængelige midler på låntagerens konto til aftalens valuta med den vekselkurs, som banken anvendte på datoen for den pågældende transaktion. I medfør af disse vilkår påhvilede enhver forskel i vekselkursen udelukkende låntageren.

10 Ifølge sagsøgerne i hovedsagen var banken i stand til at forudse udviklingen og udsvingene i vekselkursen for schweizerfranc. Med hensyn hertil var valutarisikoen blevet forklaret ufuldstændigt, for så vidt som banken ikke havde forklaret, at schweizerfrancen i modsætning til andre valutaer, der blev anvendt som referencevaluta for lån, var meget flydende i forhold til den rumænske lei.

11 Generelt havde præsentationen været tvetydig, idet fordelene ved denne type produkt og den anvendte valuta var blevet fremhævet, mens de potentielle risici og sandsynligheden for deres indtræden var blevet forbigået. Sagsøgerne i hovedsagen har i den forbindelse gjort gældende, at banken ved ikke at informere dem på en transparent måde om disse udsving har handlet i strid med sine forpligtelser til at informere, advare og rådgive samt sin forpligtelse til at affatte kontraktvilkårene klart og forståeligt, således at låntageren kan forstå omfanget af sine forpligtelser i henhold til den indgåede aftale.

12 Sagsøgerne i hovedsagen var af den opfattelse, at vilkårene om tilbagebetaling af lånet i schweizerfranc og om, at låntagerne skulle bære kursrisikoen, var urimelige, og de anlagde derfor sag ved Tribunalul Bihor (ret i første instans i Bihor, Rumænien) med påstand om, at de pågældende vilkår blev annulleret, og at banken blev pålagt at udarbejde en ny forfaldsplan for tilbagebetaling, hvorefter lånene blev konverteret til rumænske lei til den kurs, der var gældende på tidspunktet for indgåelsen af de i hovedsagen omhandlede kreditaftaler.

13 Ved dom af 30. april 2015 frifandt Tribunalul Bihor (retten i første instans i Bihor) banken. Denne ret var af den opfattelse, at vilkåret om tilbagebetaling af kreditterne i samme valuta som den, hvorved de var blevet oprettet, ikke var urimeligt, selv om det ikke var blevet forhandlet med låntagerne.

14 Sagsøgerne i hovedsagen appellerede denne dom til den forelæggende ret. De har gjort gældende, at den væsentlige uligevægt mellem parternes rettigheder og forpligtelser er opstået på grund af den nedskrivning af den rumænske lei i forhold til schweizerfrancen, der indtrådte efter indgåelsen af aftalerne, og at Domstolen endnu ikke har taget stilling til et spørgsmål af denne art i sine domme vedrørende fortolkningen af begrebet »betydelig skævhed« i artikel 3, stk. 1, i direktiv 93/13.

15 Den forelæggende ret har i det foreliggende tilfælde bemærket, at kursen for schweizerfranc er steget væsentligt efter udstedelsen af de i hovedsagen omhandlede lån, og at sagsøgerne i hovedsagen har mærket virkningerne af denne stigning. Det er derfor efter den forelæggende rets opfattelse nødvendigt at vide, om banken inden for rammerne af den oplysningspligt, der påhvilede den på tidspunktet for indgåelsen af kreditaftalerne, burde have oplyst kunderne om eventuel stigning eller fald i kursen for schweizerfranc, og om det i hovedsagen omhandlede vilkår ligeledes, for at kunne anses for at være affattet klart og forståeligt som omhandlet i artikel 4, stk. 2, i direktiv 93/13, bør indeholde alle de konsekvenser, som det kan indebære, og som kan have indflydelse på den af låntager betalte pris, såsom valutarisikoen.

16 Det er derfor den forelæggende rets opfattelse, at det er nødvendigt at afklare fortolkningen af artikel 4, stk. 2, i direktiv 93/13, der fastsætter en undtagelse til den ordning med indholdsmæssig kontrol af urimelige kontraktvilkår, der er fastsat i den beskyttelsesordning til fordel for forbrugerne, som er gennemført med dette direktiv.

17 På denne baggrund har Curtea de Apel Oradea (appelretten i Oradea, Rumænien) besluttet at udsætte sagen og forelægge Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:

»1) Skal artikel 3, stk. 1, i direktiv 93/13 fortolkes således, at den betydelige skævhed i parternes rettigheder og forpligtelser ifølge aftalen skal vurderes med nøje henvisning til tidspunktet for aftalens indgåelse, eller kan skævheden også omfatte det tilfælde, hvor forbrugerens ydelse under opfyldelse af en aftale med løbende eller periodisk ydelse er blevet urimeligt byrdefuld i forhold til tidspunktet for aftalens indgåelse som følge af markante ændringer i vekselkursen?

2) Indebærer kravet om, at et kontraktvilkår skal være affattet klart og forståeligt i henhold til artikel 4, stk. 2, i direktiv 93/13, at det pågældende kontraktvilkår kun skal omfatte de grunde, der har ført til indførelsen af det pågældende vilkår i aftalen, og dets mekanisme, eller skal det også omfatte alle de mulige konsekvenser, i forhold til hvilke den pris, som forbrugeren betaler, kan variere, eksempelvis valutarisikoen, og kan det i lyset af direktiv 93/13/EØF antages, at bankens pligt til at oplyse kunden i forbindelse med ydelse af lånet udelukkende vedrører kreditvilkårene, dvs. renter, provisioner, garantier, som stilles af låntageren, og således ikke omfatter oplysning om den mulige op- eller nedskrivning af en udenlandsk valuta?

3) Skal artikel 4, stk. 2, i direktiv 93/13[…] fortolkes således, at udtrykkene »aftalens hovedgenstand« og »overensstemmelsen mellem pris og varer eller mellem tjenesteydelser og betalingen herfor« omfatter et vilkår, der er integreret i en kreditaftale optaget i udenlandsk valuta, der er indgået mellem en erhvervsdrivende og en forbruger, og som ikke har været genstand for individuel forhandling, i kraft af hvilket lånet skal tilbagebetales i samme valuta?«

Om de præjudicielle spørgsmål

Formaliteten med hensyn til de præjudicielle spørgsmål

18 Banken har gjort gældende, at de præjudicielle spørgsmål ikke kan antages til realitetsbehandling. Den forelæggende ret har nemlig ikke behov for en fortolkning af bestemmelserne i direktiv 93/13 for at kunne træffe afgørelse i hovedsagen, og under alle omstændigheder foreligger der allerede retspraksis

på området, og fortolkningen af de pågældende retsregler er nu klar. Desuden er spørgsmålene formuleret på en sådan måde, at de reelt har til formål at opnå en individuel afklaring med henblik på en konkret løsning af hovedsagen.

19 I denne henseende bemærkes indledningsvis, at det i henhold til Domstolens faste praksis, hvorefter det inden for rammerne af proceduren i henhold til artikel 267 TEUF, som er baseret på en klar adskillelse mellem de nationale retters og Domstolens funktioner, alene er den nationale ret, der har kompetence til at fastlægge og vurdere hovedsagens faktiske omstændigheder og til at fortolke og anvende den nationale ret. Det tilkommer ligeledes udelukkende den nationale ret, som tvisten er indbragt for, og som har ansvaret for den retsafgørelse, der skal træffes, på grundlag af omstændighederne i den konkrete sag at vurdere såvel nødvendigheden som relevansen af de spørgsmål, den forelægger Domstolen. Når de forelagte spørgsmål vedrører fortolkning af EU-retten, er Domstolen derfor principielt forpligtet til at træffe afgørelse (dom af 26.1.2017, Banco Primus, C-421/14, EU:C:2017:60, præmis 29 og den deri nævnte retspraksis).

20 Inden for rammerne af det samarbejdsinstrument, som proceduren mellem Domstolen og de nationale retsinstanser i henhold til artikel 267 TEUF udgør, er spørgsmål om EU-retten nemlig omfattet at en formodning for relevans. Domstolen har alene mulighed for at undlade at træffe afgørelse vedrørende et præjudicielt spørgsmål, der er forelagt af en national ret i henhold til artikel 267 TEUF, når navnlig de krav til indholdet af anmodningen om præjudiciel afgørelse, som er indeholdt i procesreglementets artikel 94, ikke er opfyldt, eller når det klart fremgår, at den af den nationale ret ønskede fortolkning eller vurdering af en EU-retlig bestemmelses gyldighed savner enhver forbindelse med realiteten i hovedsagen eller dennes genstand, eller når problemet er af hypotetisk karakter (dom af 28.3.2017, Rosneft, C-72/15, EU:C:2017:236, præmis 50 og den deri nævnte retspraksis).

21 Det er i det foreliggende tilfælde tilstrækkeligt at bemærke, at det, selv om det pågældende retsspørgsmål er afgjort i Domstolens praksis, står de nationale retter helt frit at forelægge en sag for Domstolen, hvis de finder det påkrævet, uden at den omstændighed, at de bestemmelser, som ønskes fortolket, allerede er fortolket af Domstolen, bevirker, at Domstolen ikke på ny kan træffe afgørelse om disse spørgsmål (dom af 17.7.2014, Torresi, C-58/13 og C-59/13, EU:C:2014:2088, præmis 32 og den deri nævnte retspraksis).

22 Selv om det på samme måde alene tilkommer den forelæggende ret at udtale sig om, hvorledes angiveligt urimelige vilkår skal kvalificeres i lyset af de faktiske omstændigheder i det konkrete tilfælde, har Domstolen ikke desto mindre kompetence til at udlede de kriterier af bestemmelserne i direktiv 93/13, nærmere bestemt dettes artikel 3, stk. 1, og artikel 4, stk. 2, som den nationale retsinstans kan eller skal anvende ved undersøgelsen af kontraktvilkår i lyset af disse bestemmelser (jf. i denne retning dom af 21.3.2013, RWE Vertrieb, C-92/11, EU:C:2013:180, præmis 48, og af 23.4.2015, Van Hove, C-96/14, EU:C:2015:262, præmis 28).

23 Anmodningen om præjudiciel afgørelse kan derfor antages til realitetsbehandling.

Det tredje spørgsmål

24 Den forelæggende ret ønsker med det tredje spørgsmål, der skal besvares først, oplyst, om artikel 4, stk. 2, i direktiv 93/13 skal fortolkes således, at udtrykkene »aftalens hovedgenstand« og »overensstemmelsen mellem pris og varer eller mellem tjenesteydelser og betalingen herfor« i henhold til den nævnte bestemmelse omfatter et vilkår, der er integreret i en forbrugeraftale om kredit optaget i udenlandsk valuta, og som ikke har været genstand for individuel forhandling, som det i hovedsagen omhandlede, i henhold til hvilket vilkår lånet skal tilbagebetales i denne samme valuta.

25 Det bemærkes indledningsvis, at den omstændighed, at en national ret rent formelt har udformet sin anmodning om præjudiciel afgørelse under henvisning til bestemte EU-retlige bestemmelser, ikke er til hinder for, at Domstolen oplyser denne ret om alle de fortolkningsmomenter, der kan være til nytte ved afgørelsen af den sag, som verserer for den nationale ret, uanset om den henviser til dem i sine spørgsmål (dom af 10.9.2014, Kušionová, C-34/13, EU:C:2014:2189, præmis 71, og af 15.2.2017, W og V, C-499/15, EU:C:2017:118, præmis 45).

26 I det foreliggende tilfælde har den rumænske regering og banken i deres skriftlige indlæg anført, at det i hovedsagen omhandlede vilkår eventuelt blot afspejler princippet om, at gæld ikke er underlagt monetære udsving, i den rumænske civile lovbogs artikel 1578, således at det nævnte vilkår i henhold til artikel 1, stk. 2, i direktiv 93/13 ikke er underlagt dette direktivs anvendelsesområde.

27 Med hensyn hertil bemærkes, at artikel 1, stk. 2, i direktiv 93/13 indfører en undtagelse til dettes anvendelsesområde, som omfatter vilkår, der afspejler love eller bindende administrative bestemmelser (dom af 10.9.2014, Kušionová, C-34/13, EU:C:2014:2189, præmis 76, og i denne retning dom af 21.3.2013, RWE Vertrieb, C-92/11, EU:C:2013:180, præmis 25).

28 Domstolen har allerede fastslået, at denne udelukkelse kræver, at to betingelser er opfyldt. For det første skal kontraktvilkåret afspejle en lov eller en administrativ bestemmelse, og for det andet skal denne bestemmelse være bindende (dom af 10.9.2014, Kušionová, C-34/13, EU:C:2014:2189, præmis 78).

29 Med henblik på at fastslå, om et kontraktvilkår er udelukket fra anvendelsesområdet for direktiv 93/13, tilkommer det således den nationale ret at efterprøve, om dette kontraktvilkår afspejler de bestemmelser i national ret, der finder anvendelse mellem de kontraherende parter, uanset deres valg eller de vilkår, der har deklaratorisk karakter og derfor uden videre finder anvendelse, dvs. i mangel af en anden ordning mellem parterne herom (jf. i denne retning dom af 21.3.2013, RWE Vertrieb, C-92/11, EU:C:2013:180, præmis 26, og af 10.9.2014, Kušionová, C-34/13, EU:C:2014:2189, præmis 79).

30 I det foreliggende tilfælde tilkommer det den forelæggende ret, således som anført af generaladvokaten i punkt 59 i forslaget til afgørelse, at efterprøve, om det i hovedsagen omhandlede kontraktvilkår, hvorefter lånet skal tilbagebetales i den valuta, som det er optaget i, under hensyn til arten, den generelle opbygning og de pågældende bestemmelser i låneaftalerne, samt til den juridiske og faktuelle sammenhæng, som disse aftaler indgår i, afspejler bindende bestemmelser i national ret som omhandlet i artikel 1, stk. 2, i direktiv 93/13.

31 I forbindelse med den nævnte nødvendige efterprøvelse skal den nationale ret tage hensyn til den omstændighed, at den ved artikel 1, stk. 2, i direktiv 93/13 indførte undtagelse, navnlig under hensyn til dette direktivs formål, dvs. forbrugernes beskyttelse mod urimelige vilkår i kontrakter, der er indgået mellem forbrugere og erhvervsdrivende, skal fortolkes indskrænkende (jf. i denne retning dom af 10.9.2014, Kušionová, C-34/13, EU:C:2014:2189, præmis 77).

32 For det tilfælde, at den forelæggende ret måtte fastslå, at det i hovedsagen omhandlede vilkår ikke er omfattet af den nævnte undtagelse, tilkommer det denne at undersøge, om vilkåret kan henføres under udtrykket »aftalens hovedgenstand« eller »overensstemmelsen mellem pris og varer eller mellem tjenesteydelser og betalingen herfor« som omhandlet i artikel 4, stk. 2, i direktiv 93/13.

33 Selv om det er rigtigt, at denne undersøgelse som anført i nærværende doms præmis 22 alene tilkommer den forelæggende ret, påhviler det ikke desto mindre Domstolen at udlede de kriterier af den nævnte bestemmelse, der kan finde anvendelse i forbindelse med en sådan undersøgelse.

34 Domstolen har med hensyn hertil fastslået, at artikel 4, stk. 2, i direktiv 93/13 foreskriver en undtagelse til den ordning med indholdsmæssig kontrol med urimelige kontraktvilkår, der er fastsat i den beskyttelsesordning til fordel for forbrugerne, som er gennemført med dette direktiv, og at denne bestemmelse derfor skal fortolkes strengt (jf. i denne retning dom af 30.4.2014, Kásler og Káslerné Rábai, C-26/13, EU:C:2014:282, præmis 42, og af 23.4.2015, Van Hove, C-96/14, EU:C:2015:262, præmis 31). I øvrigt skal udtrykkene »aftalens hovedgenstand« og »overensstemmelsen mellem pris og varer eller mellem tjenesteydelser og betalingen herfor« som omhandlet i artikel 4, stk. 2, i direktiv 93/13 normalt undergives en selvstændig og ensartet fortolkning i hele Den Europæiske Union, som skal søges under hensyntagen til bestemmelsens kontekst og formålet med den pågældende ordning (dom af 26.2.2015, Matei, C-143/13, EU:C:2015:127, præmis 50).

35 For så vidt angår kategorien af de kontraktvilkår, som er omfattet af begrebet »aftalens hovedgenstand« i den forstand, hvori dette udtryk er anvendt i artikel 4, stk. 2, i direktiv 93/13, har Domstolen fastslået, at disse vilkår skal forstås som vilkår, der fastlægger aftalens hovedydelser, og som dermed er kendetegnende for aftalen (dom af 3.6.2010, Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid, C-484/08, EU:C:2010:309, præmis 34, og af 23.4.2015, Van Hove, C-96/14, EU:C:2015:262, præmis 33).

36 De vilkår, som derimod er underordnede i forhold til dem, der definerer selve aftaleforholdets natur, kan ikke være omfattet af begrebet »aftalens hovedgenstand« i den forstand, hvori dette udtryk er anvendt i denne bestemmelse (dom af 30.4.2014, Kásler og Káslerné Rábai, C-26/13, EU:C:2014:282, præmis 50, og af 23.4.2015, Van Hove, C-96/14, EU:C:2015:262, præmis 33).

37 I det foreliggende tilfælde synes flere af de elementer i sagen, der er til rådighed for Domstolen, at indikere, at et vilkår som det i hovedsagen omhandlede, der er integreret i en aftale om optagelse af lån i udenlandsk valuta, der er indgået mellem en erhvervsdrivende og en forbruger, idet vilkåret ikke har været genstand for individuel forhandling, og hvorefter lånet skal tilbagebetales i denne samme valuta, er omfattet af begrebet »aftalens hovedgenstand« som omhandlet i artikel 4, stk. 2, i direktiv 93/13.

38 Det bemærkes med hensyn hertil, at långiver ved en kreditaftale først og fremmest forpligter sig til at stille en vis sum penge til rådighed for låntager, idet denne for sin del først og fremmest forpligter sig til at tilbagebetale dette beløb som hovedregel med renter til de aftalte frister. Hovedydelserne i en sådan aftale vedrører derfor et beløb, der skal fastsættes i forhold til den aftalte udbetalings- og tilbagebetalingsvaluta. Derfor udgør den omstændighed, at en kredit skal tilbagebetales i en bestemt valuta, i princippet ikke en underordnet betalingsforanstaltning, således som anført af generaladvokaten i punkt 46 ff. i forslaget til afgørelse, men selve arten af debitors forpligtelse, idet der derved er tale om en væsentlig bestanddel af en låneaftale.

39 Det er rigtigt, at Domstolen i præmis 59 i dom af 30. april 2014, Kásler og Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:282), fastslog, at udtrykket »aftalens hovedgenstand« ikke omfatter et vilkår, der er integreret i en aftale om optagelse af lån i udenlandsk valuta, der er indgået mellem en erhvervsdrivende og en forbruger, idet vilkåret ikke har været genstand for individuel forhandling, og hvorefter denne valutas salgskurs anvendes til at beregne tilbagebetalingen af lånet, for så vidt som det er fastslået – hvilket det tilkommer den nationale ret at gøre – at dette vilkår fastlægger en hovedydelse i denne aftale, og dermed er kendetegnende for aftalen.

40 Imidlertid skal lånene i hovedsagen, således som den forelæggende ret i øvrigt har bemærket, tilbagebetales i samme udenlandske valuta som den, hvori de blev tildelt, mens lånene i den sag, der gav anledning til dom af 30. april 2014, Kásler og Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:282), skønt angivet i udenlandsk valuta, skulle tilbagebetales i den nationale valuta efter den af banken anvendte salgskurs for den udenlandske valuta. Aftaler om lån indekseret i udenlandsk valuta kan ikke, således som anført af generaladvokaten i punkt 51 i forslaget til afgørelse, sidestilles med låneaftaler optaget i udenlandsk valuta som dem, der er omhandlet i hovedsagen.

41 I lyset af disse betragtninger skal det tredje spørgsmål besvares med, at artikel 4, stk. 2, i direktiv 93/13 skal fortolkes således, at begrebet »aftalens hovedgenstand« som omhandlet i denne bestemmelse omfatter et kontraktvilkår som det i hovedsagen omhandlede, der er integreret i en aftale om lån optaget i udenlandsk valuta, og som ikke har været genstand for individuel forhandling, hvorefter lånet skal tilbagebetales i samme udenlandske valuta som den, det er optaget i, idet dette vilkår fastsætter en hovedydelse, der er kendetegnende for kontrakten. Dermed kan dette vilkår ikke anses for at være urimeligt, da det er affattet klart og forståeligt.

Det andet spørgsmål

42 Med det andet spørgsmål ønsker den forelæggende ret oplyst, om artikel 4, stk. 2, i direktiv 93/13 skal fortolkes således, at kravet om, at et kontraktvilkår skal være affattet klart og forståeligt, indebærer, at vilkåret i en kreditaftale, hvorefter lånet skal tilbagebetales i samme udenlandske valuta som den, det er optaget i, kun skal omfatte de grunde, der har ført til indførelsen af det pågældende vilkår i aftalen, og dettes gennemførelse, eller om det også skal omfatte alle de mulige konsekvenser for den pris, som forbrugeren betaler, eksempelvis valutarisikoen, og om det i lyset af det nævnte direktiv kan antages, at bankens forpligtelse til at oplyse låntager i forbindelse med ydelse af lånet udelukkende vedrører kreditvilkårene, dvs. renter, provisioner og garantier, som stilles af låntageren, og denne forpligtelse således ikke omfatter eventuel stigning eller fald i kursen på en udenlandsk valuta.

43 Det bemærkes indledningsvis, at Domstolen allerede har fastslået, at kravet om en klar og forståelig affattelse finder anvendelse selv i et tilfælde, hvor et vilkår er omfattet af udtrykket »aftalens hovedgenstand« eller »overensstemmelsen mellem pris og varer eller mellem tjenesteydelser og betalingen herfor« som omhandlet i artikel 4, stk. 2, i direktiv 93/13 (jf. i denne retning dom af 30.4.2014, Kásler og Káslerné Rábai, C-26/13, EU:C:2014:282, præmis 68). De vilkår, der nemlig er omhandlet i denne bestemmelse, udelukkes kun fra vurderingen af, om de er urimelige, for så vidt som den kompetente nationale retsinstans efter en konkret bedømmelse i hvert enkelt tilfælde når frem til, at den erhvervsdrivende har affattet dem på en klar og forståelig måde (dom af 3.6.2010, Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid, C-484/08, EU:C:2010:309, præmis 32).

44 For så vidt angår det krav om kontraktvilkårs gennemsigtighed, der følger af artikel 4, stk. 2, i direktiv 93/13, har Domstolen påpeget, at dette krav, der gentages i direktivets artikel 5, ikke kan reduceres til et spørgsmål om, at vilkår formelt set blot skal være affattet grammatisk klart og forståeligt, men at den ved direktivet indførte beskyttelsesordning tværtimod hviler på den betragtning, at forbrugeren befinder sig i en svagere stilling end den erhvervsdrivende hvad angår bl.a. informationsniveau, hvorfor dette krav om en klar og forståelig affattelse af kontraktvilkårene og dermed om gennemsigtighed, som samme direktiv indfører, skal fortolkes bredt (jf. i denne retning dom af 30.4.2014, Kásler og Káslerné Rábai, C-26/13, EU:C:2014:282, præmis 71 og 72, og af 9.7.2015, Bucura, C-348/14, ikke trykt i Sml., EU:C:2015:447, præmis 52).

45 Kravet om, at et kontraktvilkår skal være affattet klart og forståeligt, skal derfor forstås således, at det også indebærer, at aftalen klart skal beskrive, hvordan den konverteringsmekanisme, som det omhandlede vilkår henviser til, konkret fungerer, og i givet fald forholdet mellem denne mekanisme og den, der er fastsat i andre vilkår, således at denne forbruger på grundlag af klare og forståelige kriterier sættes i stand til at vurdere, hvilke økonomiske følger aftalen kan få for ham (dom af 30.4.2014, Kásler og Káslerné Rábai, C-26/13, EU:C:2014:282, præmis 75, og af 23.4.2015, Van Hove, C-96/14, EU:C:2015:262, præmis 50).

46 Det påhviler den forelæggende ret at undersøge dette spørgsmål på baggrund af alle relevante faktiske omstændigheder, herunder den reklame og de oplysninger, som långiver fremkom med under forhandlingen af låneaftalen (jf. i denne retning dom af 26.2.2015, Matei, C-143/13, EU:C:2015:127, præmis 75).

47 Det påhviler nærmere bestemt den nationale ret, når denne tager alle omstændighederne i forbindelse med indgåelse af aftalen i betragtning, at efterprøve, om forbrugeren i den omhandlede sag er blevet meddelt samtlige de enkeltheder, der kan have indflydelse på omfanget af vedkommendes forpligtelse, og som navnlig gør det muligt for denne at vurdere de samlede omkostninger ved lånet. Ved denne vurdering spiller det en afgørende rolle, dels hvorvidt vilkårene er udarbejdet på en klar og forståelig måde, således at de gør det muligt for en gennemsnitsforbruger, dvs. en almindeligt oplyst, rimeligt opmærksom og velunderrettet forbruger, at vurdere sådanne omkostninger, dels den omstændighed, som er forbundet med en manglende angivelse i kreditaftalen af de oplysninger, som anses for at være væsentlige i forhold til arten af de af denne aftale omfattede varer eller tjenesteydelser (jf. i denne retning dom af 9.7.2015, Bucura, C-348/14, ikke trykt i Sml., EU:C:2015:447, præmis 66).

48 Ifølge Domstolens faste praksis er det nu af afgørende betydning for forbrugeren, at han før indgåelsen af en aftale oplyses om kontraktvilkårene og konsekvenserne af denne indgåelse. Det er bl.a. på grundlag af disse oplysninger, at sidstnævnte tager stilling til, om han ønsker at lade sig binde af de vilkår, som den erhvervsdrivende forinden har udarbejdet (dom af 21.3.2013, RWE Vertrieb, C-92/11, EU:C:2013:180, præmis 44, og af 21.12.2016, Gutiérrez Naranjo m.fl., C-154/15, C-307/15 og C-308/15, EU:C:2016:980, præmis 50).

49 For så vidt angår lån i udenlandsk valuta som de i hovedsagen omhandlede skal det i det foreliggende tilfælde påpeges, således som henstillet af Det Europæiske Udvalg for Systemiske Risici i dettes henstilling af 21. september 2011 om långivning i udenlandsk valuta (ESRB/2011/1) (EUT 2011, C 342, s. 1), at de finansielle institutioner skal give låntagerne tilstrækkelige oplysninger til, at de gør det muligt for låntagerne at træffe velunderbyggede og forsigtige beslutninger, og de skal mindst omfatte oplysninger om, hvordan ydelsen vil blive påvirket af en kraftig depreciering af det lovlige betalingsmiddel i den medlemsstat, hvor låntager er hjemmehørende, og af en stigning i den udenlandske rente (Henstilling A – Låntagernes risikobevidsthed, punkt 1).

50 Således som generaladvokaten har anført i punkt 66 og 67 i forslaget til afgørelse, skal låntager for det første oplyses klart om den omstændighed, at denne ved at underskrive en låneaftale, der er affattet i en udenlandsk valuta, udsætter sig for en valutarisiko, som eventuelt vil være økonomisk vanskelig for denne at påtage sig i tilfælde af en devaluering af den valuta, som låntagerens indtægter udbetales i. For det andet skal den erhvervsdrivende, i det foreliggende tilfælde banken, oplyse om de mulige udsving i valutakursen og de risici, som optagelse af et lån i udenlandsk valuta medfører, navnlig når låntagerens indtægter ikke udbetales i denne valuta. Det tilkommer derfor den nationale ret at efterprøve, om den erhvervsdrivende har givet de pågældende forbrugere alle de relevante oplysninger, der gør det muligt for disse at vurdere de økonomiske konsekvenser af et vilkår som det i hovedsagen omhandlede for deres finansielle forpligtelser.

51 På baggrund af det ovenstående skal det andet spørgsmål besvares med, at artikel 4, stk. 2, i direktiv 93/13 skal fortolkes således, at kravet om, at et kontraktvilkår skal affattes klart og forståeligt, indebærer, at de finansielle institutioner i forbindelse med kreditaftaler skal give låntagerne tilstrækkelige oplysninger til, at de gør det muligt for disse at træffe velunderbyggede og forsigtige beslutninger. Med hensyn hertil indebærer dette krav, at et vilkår om, at lånet skal tilbagebetales i den samme udenlandske valuta som den, hvori lånet blev optaget, skal kunne forstås af forbrugeren både rent formelt og i sproglig henseende, men ligeledes med hensyn til vilkårets konkrete rækkevidde, således at en almindeligt oplyst, rimeligt opmærksom og velunderrettet gennemsnitsforbruger ikke blot er i stand til at forstå muligheden for stigning eller fald i værdien af den udenlandske valuta, som lånet er optaget i, men også til at vurdere de potentielt alvorlige økonomiske følger, som et sådant aftalevilkår kan have for dennes økonomiske forpligtelser. Det tilkommer den nationale ret at foretage de nødvendige efterprøvelser i denne forbindelse.

Det første spørgsmål

52 Med det første spørgsmål, der skal besvares til sidst, ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om den betydelige skævhed, som et urimeligt vilkår skaber mellem parternes rettigheder og forpligtelser ifølge aftalen som omhandlet i artikel 3, stk. 1, i direktiv 93/13, skal undersøges udelukkende på tidspunktet for indgåelsen af aftalen.

53 I denne henseende har Domstolen allerede fastslået, at den nationale ret med henblik på at efterprøve, om et kontraktvilkår skal anses for at være urimeligt, skal tage hensyn til, hvilken type varer eller tjenesteydelser aftalen omfatter, således som det fremgår af artikel 4 i direktiv 93/13, og »ved på tidspunktet for aftalens indgåelse« at tage hensyn til alle omstændighederne i forbindelse med dens indgåelse (jf. i denne retning dom af 9.7.2015, Bucura, C-348/14, ikke trykt i Sml., EU:C:2015:447, præmis 48 og den deri nævnte retspraksis).

54 Det følger deraf, at efterprøvelsen af, om et kontraktvilkår er urimeligt, skal foretages under hensyn til tidspunktet for indgåelsen af den pågældende aftale, således som anført af generaladvokaten i punkt 78, 80 og 82 i forslaget til afgørelse, og under hensyn til alle de omstændigheder, som den erhvervsdrivende kunne have kendskab til på det nævnte tidspunkt, og som ville kunne påvirke den efterfølgende gennemførelse af den nævnte aftale, idet et kontraktvilkår kan indebære en skævhed mellem parterne, som først viser sig i forbindelse med gennemførelsen af aftalen.

55 I det foreliggende tilfælde fremgår det af forelæggelsesafgørelsen, at det i hovedsagen omhandlede vilkår, der er indsat i aftaler om lån optaget i en udenlandsk valuta, bestemmer, at de månedlige afdrag af lånet skal betales i samme valuta. Et sådant vilkår pålægger dermed forbrugeren valutarisikoen i tilfælde af, at den nationale valuta devalueres i forhold til den pågældende udenlandske valuta.

56 I denne forbindelse tilkommer det den forelæggende ret under hensyn til alle omstændighederne i hovedsagen og under hensyn navnlig til den erhvervsdrivendes, her bankens, ekspertise og kendskab til de mulige udsving i valutakursen og de risici, der er forbundet med optagelsen af et lån i udenlandsk valuta, at efterprøve først den eventuelt manglende overholdelse af kravet om god tro og dernæst, om der foreligger en betydelig skævhed som omhandlet i artikel 3, stk. 1, i direktiv 93/13.

57 Med henblik på at vide, om et vilkår som det i hovedsagen omhandlede til trods for kravet om god tro bevirker en betydelig skævhed i parternes rettigheder og forpligtelser ifølge aftalen til skade for forbrugeren, skal den nationale ret nemlig efterprøve, om den erhvervsdrivende ved at handle loyalt og rimeligt med forbrugeren, med rimelighed kunne forvente, at forbrugeren ville acceptere et sådant vilkår efter individuel forhandling (jf. i denne retning dom af 14.3.2013, Aziz, C-415/11, EU:C:2013:164, præmis 68 og 69).

58 Det følger af det ovenstående, at det første spørgsmål skal besvares med, at artikel 3, stk. 1, i direktiv 93/13 skal fortolkes således, at vurderingen af, om et kontraktvilkår er urimeligt, skal foretages under hensyn til tidspunktet for indgåelsen af den pågældende aftale og under hensyn til alle de omstændigheder, som den erhvervsdrivende kunne have kendskab til på det nævnte tidspunkt, og som ville kunne påvirke den efterfølgende gennemførelse af den nævnte aftale. Det tilkommer den forelæggende ret under hensyn til alle omstændighederne i hovedsagen og under hensyn navnlig til den erhvervsdrivendes, her bankens, ekspertise og kendskab til de mulige udsving i valutakursen og de risici, der er forbundet med optagelsen af et lån i udenlandsk valuta, at efterprøve, om der foreligger en eventuel skævhed som omhandlet i den nævnte bestemmelse.

Sagsomkostninger

59 Da sagens behandling i forhold til hovedsagens parter udgør et led i den sag, der verserer for den forelæggende ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagsomkostningerne. Bortset fra nævnte parters udgifter kan de udgifter, som er afholdt i forbindelse med afgivelse af indlæg for Domstolen, ikke erstattes.

På grundlag af disse præmisser kender Domstolen (Anden Afdeling) for ret:

1) **Artikel 4, stk. 2, i Rådets direktiv 93/13/EØF af 5. april 1993 om urimelige kontraktvilkår i forbrugeraftaler skal fortolkes således, at begrebet »aftalens hovedgenstand« som omhandlet i denne bestemmelse omfatter et kontraktvilkår som det i hovedsagen omhandlede, der er integreret i en aftale om lån optaget i udenlandsk valuta, og som ikke har været genstand for individuel forhandling, hvorefter lånet skal tilbagebetales i samme udenlandske valuta som den, det er optaget i, idet dette vilkår fastsætter en hovedydelse, der er kendetegnende for kontrakten. Dermed kan dette vilkår ikke anses for at være urimeligt, da det er affattet klart og forståeligt.**

2) **Artikel 4, stk. 2, i direktiv 93/13 skal fortolkes således, at kravet om, at et kontraktvilkår skal affattes klart og forståeligt, indebærer, at de finansielle institutioner i forbindelse med kreditaftaler skal give låntagerne tilstrækkelige oplysninger til, at de gør det muligt for disse at træffe velunderbyggede og forsigtige beslutninger. Med hensyn hertil indebærer dette krav, at et vilkår om, at lånet skal tilbagebetales i den samme udenlandske valuta som den, hvori lånet blev optaget, skal kunne forstås af forbrugeren både rent formelt og i sproglig henseende, men ligeledes med hensyn til vilkårets konkrete rækkevidde, således at en almindeligt oplyst, rimeligt opmærksom og velunderrettet gennemsnitsforbruger ikke blot er i stand til at forstå muligheden for stigning eller fald af værdien af den udenlandske valuta, som lånet er optaget i, men også til at vurdere de potentielt alvorlige økonomiske følger, som et sådant aftalevilkår kan have for dennes økonomiske forpligtelser. Det tilkommer den nationale ret at foretage de nødvendige efterprøvelser i denne forbindelse.**

3) **Artikel 3, stk. 1, i direktiv 93/13 skal fortolkes således, at vurderingen af, om et kontraktvilkår er urimeligt, skal foretages under hensyn til tidspunktet for indgåelsen af den pågældende aftale og under hensyn til alle de omstændigheder, som den erhvervsdrivende kunne have kendskab til på det nævnte tidspunkt, og som ville kunne påvirke den efterfølgende gennemførelse af den nævnte aftale. Det tilkommer den forelæggende ret under hensyn til alle omstændighederne i hovedsagen og under hensyn navnlig til den erhvervsdrivendes, her bankens, ekspertise og kendskab til de mulige udsving i valutakursen og de risici, der er forbundet med optagelsen af et lån i udenlandsk valuta, at efterprøve, om der foreligger en eventuel skævhed som omhandlet i den nævnte bestemmelse.**

Underskrifter